

5.- A Revolución Gloriosa e a Constitución de 1869

As prácticas ditatorias do xeneral Narváez nos últimos gobernos moderados estenderon a impopularidade do réxime, entregado ao servizo dunha oligarquía sen escrúpulos, e da raíña Isabel II, firme apoio do moderantismo. Así, no ano 1868, a revolución coñecida como Gloriosa ou Setembrina, protagonizada por todas as forzas opositoras a Isabel II, expulsou os Borbóns do trono de España e abriu a posibilidade de configurar un novo sistema político baseado nos principios do liberalismo democrático e nos intereses das clases medias.

O contexto no que se produce a revolución é de profundo malestar social provocado polas malas colleitas, as dificultades económicas na industria e nas finanzas e o descontento da maioría da sociedade cun sistema político pouco permeable á participación da cidadanía e nada sensible ás novas necesidades dun país que mudara respecto á primeira metade do século. Ese descontento uniu a todos os grupos políticos baixo unha causa común: establecer un goberno provisional que asumise os principios do liberalismo democrático e que convocase eleccións para constituír unhas novas Cortes, coa finalidade de elixir un novo modelo de Estado e redactar unha nova constitución.

A Revolución Gloriosa iniciouse en setembro de 1868 en Cádiz cun pronunciamento das tropas da mariña do almirante Topete e protagonizado tamén polos xenerais Serrano e Prim (líderes respectivamente da Unión Liberal e do Partido Progresista). Pouco despois, os sublevados venceron as tropas leais á raíña na batalla de Ponte de Alcolea (Córdoba). En paralelo a este clásico pronunciamento militar, xurdiron numerosas xuntas revolucionarias que reclamaban o sufraxio universal, as liberdades de prensa, ensino e asociación e a abolición dos impostos de consumo e da redención de quintas. Hai pois unha unión de pronunciamento e revolución social.

Tras o exilio de Isabel II a París, formouse un Goberno provisional integrado por unionistas, progresistas e demócratas e presidido por Serrano. O Goberno puxo en marcha numerosas reformas políticas e económicas e convocou Cortes constituíntes elixidas por sufraxio universal.

Estas Cortes elaboraron unha nova Constitución no ano 1869 que, inspirada nos principios do liberalismo democrático, establecía a soberanía nacional, entendida como popular; a monarquía como forma de goberno; unha clara separación de poderes: o rei exercía o poder executivo suxeito á soberanía nacional e o poder xudicial estaba en mans dos tribunais con xurados; Cortes bicamerais, formadas polo Congreso e o Senado; e dereitos e liberdades amplos entre os que se deben destacar a liberdade de cultos e especialmente o dereito de asociación e reunión (nacerá a Federación Rexional Española da Asociación Internacional de Traballadores -FRE da AIT-).

Despois da promulgación da Constitución, Serrano foi nomeado rexente provisional mentres se buscaba un novo rei para España, que tiña que ser católico, liberal e contar co apoio das potencias europeas. Finalmente ese rei será Amadeo de Savoia. O asasinato de Prim, que deixa ao monarca sen o seu principal valedor, as dificultades de goberno na coalición, o regreso do problema carlista, a sublevación en Cuba e a falta de colaboración por parte dos sectores tradicionais provocaron que en febreiro de 1873 renunciara o que abriu paso á 1ª República.

6.- A Primeira República (proxecto de constitución federal e cantonalismo)

Tras a renuncia ao trono de Amadeo I en febreiro de 1873, polas distintas dificultades presentes no seu reinado (entre elas a crecente oposición republicana que, durante este breve reinado, tenta conseguir o apoio popular necesario para instaurar a República), o Congreso e o Senado reúnen conxuntamente, formando a Asamblea Nacional, e deciden proclamar o 11 de febreiro de 1873 a República, a pesar de ser maioritariamente monárquicos. A mesma Asamblea Nacional asume todos os poderes e nomea presidente do poder executivo a Estanislao Figueras, quen exercería de xefe do Estado e do Goberno.

Existían fortes diferenzas entre os republicanos sobre a organización política da República:

- os unitarios defendían a creación dunha república unitaria.
- os cantonalistas defendían a configuración dunha federación construída a partir da unión voluntaria dos *cantóns* (unidades políticas inferiores que proclamarían a súa soberanía).
- os federais gradualistas (dirixidos por Pi i Margall) defendían a idea de que unhas Cortes constituíntes da nación española decidisen o reparto de poderes entre o Estado federal e os Estados que formasen a federación.

Ante as tensións formadas por estas diferenzas, convocáronse novas eleccións (celebradas por sufraxio universal masculino, para os maiores de 21 anos) para formar unha Asamblea Nacional constituínte. Foron gañadas polos federais, polo que se proclamou a república federal con Pi i Margall como presidente. Consecuentemente, elaborouse un proxecto de Constitución federal.

Por outra banda, incrementouse a axitación social e política (do que foi partícipe a AIT) e xurdiu con forza o movemento cantonalista. A unión e manifestación de ambos provocaron o fracaso do proxecto de implantar a federación desde arriba e a dimisión de Pi i Margall. Sucederonlle os gobernos de Nicolás Salmerón e Emilio Castelar, cun proxecto máis unitario, que se apoiaron en militares como Pavía e Martínez Campos para rematar co cantonalismo e a guerra carlista. Os federais descontentos con esta situación, decidiron escoller un novo presidente no Congreso, pero impediuno o xeneral Pavía que dissolveu a Asamblea Nacional.

Ante esta situación de baleiro do poder, o xeneral Serrano asumiu o poder executivo da República, suspendendo as garantías constitucionais ata rematar con esa situación de forte inestabilidade e convocar Cortes constituíntes. Isto, favoreceu os intentos de Cánovas del Castillo de restaurar a monarquía na persoa de Afonso de Borbón, quen se presenta como un monarca constitucional e liberal no manifesto de Sandhurst.

O pronunciamento do xeneral Martínez Campos en Sagunto, o 29 de decembro de 1874, supuxo o fin da Primeira República española e a restauración da dinastía dos Borbóns, na figura de Alfonso XII.